

Ülkemizde Ayçiçeği Durumu ve Gelecekteki Yönü

Yalçın KAYA

Trakya Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Genetik ve Biyomühendislik Bölümü, Edirne
Sorumlu yazar e-mail (Corresponding author e-mail): yalcinkaya22@gmail.com

Öz

Yağlık ayçiçeği, adaptasyonu ve mekanizasyon oranı yüksek, pazarlanma kolaylığı ve tüketicilerce en çok tercih edilen bitkisel yağ olması nedeniyle, ülkemizin en önemli yağ bitkisidir. Ayrıca ülkemiz yağlı tohum üretimimizin yetersizliği ve son yıllarda artan rafine bitkisel yağ ve margarin ihracatı nedeniyle artan yağ açığımız (2014'de 4 Milyar \$), ayçiçeğinin önemini giderek arttırmaktadır. Ülkemizde son yıllarda ağırlıklı olarak Trakya Bölgesi'nde tarımı yapılan yağlık ayçiçeğinin, artan fiyatlara da bağlı olarak ekim alanları giderek diğer bölgelerde yaygınlaşmak olup, özellikle Konya ve Çukurova bölgelerindeki artış dikkat çekmektedir. Yazlık bir bitki olduğundan, yıllara bağlı olarak verimi değişiklik göstermektedir. Ülkemizde ayçiçeği üretimini kısıtlayan parametreler; son yıllarda yeni ırklarına dayanıklı hibritler geliştirilen orobanş parazitine ilaveten, yabancı otlar ve mildiyö hastalığıdır. Özellikle ekim öncesi ilaçlarla kontrol edilemeyen pıtrak, sirken, köy göçüren, vb yabancı otlar, verimi fazlaca etkilediğinden, hem bu geniş yapraklı otları, hem de orobanşı kontrol eden çıkış sonrası Imidazolinone (IMI) terkipli herbisitlerin ve buna dayanıklı ayçiçeği hibritlerinin kullanıldığı Clearfield teknolojisi, pazarda payını giderek arttırmaktadır. Son yıllarda, mildiyö ve orobanşın yeni ırklarına dayanıklı çeşitler piyasada olduğundan, ayçiçeğinde çeşit problemi bulunmamaktadır. Ancak tüketicilere hem kaliteli bir yağ sunan, hem de kızartmaya daha uygun ve dünyada payı giderek artan oleik tip ayçiçeğinin ülkemizde gelecekte fazlaca yaygınlaşması, ülkemiz ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayçiçeği, Türkiye, hibrit, canavar otu, mildiyö

The Current Situation and Future Direction of Oil Type Sunflower Production in Turkey

Abstract

Oil type sunflower is the most important oil crops due to its higher adaptation and mechanization use, being easy marketable and the most preferred vegetable oil by consumers in Turkey. Due to the lack of our domestic oilseed production, rising vegetable oils and margarine exports and our oil deficit (4 billion in 2014) in recent years increases gradually the importance of sunflower. Oil type sunflower which are mainly cultivated in Trakya region is going to spread to other regions its acreage due to rising prices and the increases particularly in the Konya and Cukurova region in recent years are noteworthy. As being a summer crop, its yield varies depending on the year. Parameters that restrict the sunflower production in our country are weeds and downy mildew in addition to broomrape parasite which were developed resistant hybrids against it in recent years. The broad-leaf weeds such as cocklebur, *Cirsium*, *Chenopodium* etc. which are not controlled by pre emergence herbicides influence more seed yield much so Clearfield technology applied post-emergence with controlling both broomrape and Imidazolinone (IMI) resistant sunflower hybrids are gradually increased its market share. In recent years, there is no sunflower variety problem because new cultivars resistant to downy mildew and broomrape are in the market. However, the increase of oleic type sunflower both offering a high quality oil to consumers as well as is much more affordable for frying oil with increasing market share widespread in the world will make an important contributions to our country economy in the future.

Keywords: Sunflower, Turkey, hybrid, broomrape, downy mildew

Giriş

Yağlık ayçiçeği adaptasyonu oldukça yüksek olduğundan ülkemizin birçok yöresinde rahatlıkla yetiştirilmektedir. Ülkemizde genelde bitkisel yağ olarak birçok kullanım amacıyla ayçiçeği yağı tüketildiğinden, ülkemiz için önemli bir katma değer kaynağıdır (Kaya 2013). Ancak ülkemiz ayçiçeği ve diğer yağ bitkileri üretimi yetersiz olduğundan, bu eksiklik genelde dünya ayçiçeği üretiminin %60'ına sahip Karadeniz havzasından yapılan ithalatla karşılanmaktadır (Kaya ve ark. 2015). Son yıllarda artan döviz kurları nedeniyle, yağlı tohumlar ve türevleri ithalatımız geçen yıl rekor oranda artarak 4 milyar doları aşmıştır. Ancak ülkemizin lojistik avantajları ve konumu, yağlı tohumlarda çok modern ve fazla miktardaki işleme kapasitesine sahip olması nedeniyle, esas ihracat kapıları olan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki tüm krizlere rağmen, ihracatımız da bir milyar doların üzerine çıkmış olması bir açıdan sevindiricidir (Kaya 2015).

Ülkemizdeki ayçiçeğinde en büyük problemlerden biri, ayçiçeği yazlık bir bitki olduğundan ve genelde sulama yapılmayan alanlarda ekimi yapıldığından, çevre

koşullarından fazlaca etkilenmesidir. Bunun sonucunda yetiştirme sezonundaki yıllık yağışa ve kuraklık faktörlerine göre yıllara bağlı olarak verimin ve üretimin çok değişkenlik göstermesi, ülkemiz ayçiçeği üretiminin artmamasının en önemli nedenidir. Tabii bunun yanında, ülke ihtiyacını karşılamak ve son yıllarda ihracat destinasyonlarındaki tüm krizlere rağmen, giderek artan ihracatımız için de çok fazla miktarda ithalat yapmamız nedeniyle, dünya fiyatları da ülkemizdeki fiyatin ortaya çıkmasında ve sonuçta bu oluşan bu fiyat üzerinden üreticilerin ayçiçeği ekip ekmemesinde çok belirleyici olmaktadır.

Ülkemiz ayçiçeği ekim alanları ülkemizde ayçiçeği üretiminin ilk başladığı 1950li yıllardan bu yana büyük çoğunlukla Trakya-Marmara bölgesinde bulunmaktadır (Semerci ve ark. 2011). Ancak son yıllarda ayçiçeğinde elde edilen gelirin ve mısır, pamuk, vb bitkilerdeki hastalık, zararlı vb problemlerin artması nedeniyle, ayçiçeği başta Çukurova bölgesi olmak üzere diğer bölgelerde de ekilmeye başlamıştır (Çizelge 1 ve 2). Yine son 5-6 yılda da sulu alanlarda oluşan su kısıtlamaları nedeniyle,

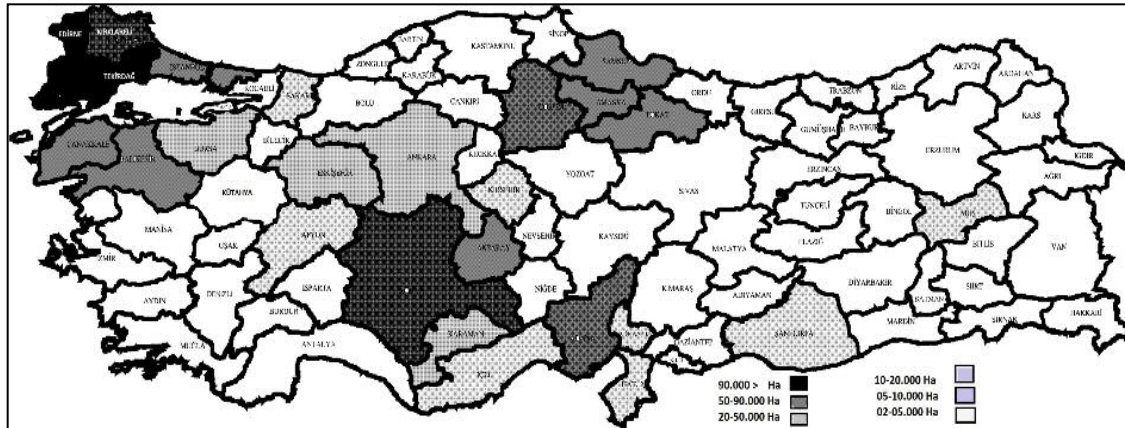
Çizelge 1. Türkiye'de ayçiçeğinin bölgelere göre ekim alanı, üretim ve verimleri¹

Table 1. Sunflower growth area, production and yield in Turkey¹

	2010			2011			2012			2013			2014		
	EA	UR	V	EA	UR	V	EA	UR	V	EA	UR	V	EA	UR	V
Akd.	43.8	93	213	45.1	116	257	46.3	125	270	42.7	120	281	44.2	111	252
İç And.	28.6	53	186	38.7	106	273	70.7	241	340	79.8	295	370	72.6	292	407
Trakya	388.7	861	223	371.4	737	206	285.2	564	198	267.6	618	224	311.4	783	247
Batı															
K.deniz	24.9	59	235	38.9	101	259	43.4	131	302	62.5	163	261	65.0	139	216
D Marm.	30.3	44	146	28.3	46	164	26.2	66	253	25.4	72	283	24.5	64	262
Ege	13.4	20	151	9.6	14	144	8.6	15	170	7.5	16	211	6.8	14	208
GD And.	6.6	8	123	4.8	5	112	4.8	9	187	6.2	13	210	4.3	9	214
KD And.	846	0.7	87	635	1.1	178	733	1.2	170	965	1.9	197	579	1.1	185

¹TUIK verileri; EA: Ekim Alanı (ha); UR: Üretim (Bin Ton); V: Verim (kg/da)

¹TUIK data; EA: Growth Area (ha); UR: Production (Thousand Tonnes); V: Yield (kg/da)

Şekil 1. Ülkemizde ayçiçeği ekim alanlarının illere göre dağılımı

Figure 1. Distribution of sunflower growth areas by provinces

özellikle başta Konya olmak üzere İç Anadolu bölgesinin sulak alanlarında birçok ilinde ayçiçeği yoğun olarak üretim desenlerinde yer almaktadır (Şekil 1).

Gerek ayçiçeğinde, gerekse tüm ürünlerde yüksek tane verim için, verimi oluşturan üç temel öğenin (birim alandaki bitki sayısı, bitkideki dane sayısı ve bin dane ağırlığı) belirlendiği hassas dönemlerde (ekim ve çıkış, tabla teşekkülü ve süt olum devresi) ayçiçeği bitkisinin gelişme ortamında strese yol açacak aşırı sıcaklık, kuraklık ve besin maddesi eksikliği gibi faktörlerin bu zamanlarda sulama ve gübreleme yapılarak mümkün mertebe azaltılmasıdır. Nitekim Konya da zamanında yapılan sulamalar ile bu stresin tane verimindeki etkisi yıldan yıla azaltılarak, ayçiçeğinde ülkemizdeki en yüksek verim ortalamasına ulaşılmıştır. Bu nedenle üreticilerimizin yüksek verim elde etmek için; öncelikle dekaradaki bitki sayılarını 5000 bitki ve üzerine çıkarmaları, sulama imkanı olan yerlerde, bitkinin tablada kaç tane oluşturacağına karar verdiği tabla teşekkülü başlangıcında ve tohum ağırlığının belirlendiği süt olum devresinde geciktirmeden mutlaka yeterli sulamaların yapılması son derece önemlidir. Eğer üç sulama yapılacaksa bunun da çiçeklenme başlangıcında yapılması gerekir. Sulama imkanı olmayan yerlerde ise, ayçiçeğinde bu iki hassas devre olan tabla teşekkülü ve süt olum döneminin sıcak havalara mümkün mertebe gelmemesi için, ayçiçeğinin tarlaya girilebilecek en erken dönemde ekilmesi, arzulanan oranda verim elde etmek için büyük önem arz etmektedir

Normal olarak ayçiçeği ülkemizde üretimi en kolay, zahmetsiz ve mekanizasyonun en yüksek oranda kullanıldığı bitkilerden biri olması nedeniyle, ayçiçeği çiftçilerin üretimde en çok tercih edilecek bitkilerden biridir. Ancak ayçiçeği birim alandan elde edilen gelir açısından son yıllarda ekim nöbetindeki kurak alanlarda buğday ve sulu alanlarda (özellikle İç Anadolu, Konya ve Eskişehir illerinde) ise yine buğday, mısır ve pancar gibi rakip ürünlerin gerisinde kaldığından bazı yıllarda çiftçilerce tercih edilmeyince, ayçiçeği üretim miktarları çevresel faktörlerin de etkisiyle yıllara göre büyük değişimler göstermektedir. Bunun yanında dünyadaki en büyük üretim ve ihracatçı konumundaki Ukrayna ve Rusya'nın ihracat rejimleri de ithalatımızın miktarı ve çeşitliliği açısından ülkemizdeki üretim miktarında büyük rol oynamaktadır.

Ayçiçeğinde yaz bitkisi olması nedeniyle ülkemizde iklimden kaynaklanan abiyotik stres

faktörlerinin yanında, tane ve yağ verimini sınırlayan en büyük problemler orobanş ve mildiyönün yeni ırkları ve özellikle de ekim öncesi ilaçlarla kontrol edilemeyen pıtrak, sirken, köy göçüren vb geniş yapraklı yabancı otlardır. Orobanş ülkemizde 1960lı yıllardan bu yana yeni ırklar geliştirerek önemli verim kayıplarına yol açan bir parazit olup, genelde ayçiçeğinin yıllardır yoğun olarak ekildiği Trakya Bölgesinde problem olmuştur (Kaya 2014). Ancak son yıllarda ayçiçeği ekim alanlarının genişlemesine paralel olarak başta Adana olmak üzere, Konya ve diğer illerdeki ekim alanlarında yoğun olarak görülmeye başlamıştır. Örneğin bugün Adana'daki ayçiçeği ekim alanlarının %60'dan fazlası orobanş ile bulaşık olup, hatta burada görülen orobanşın mevcut en yeni G ve H ırkları olduğu belirlenmiştir. Ancak şu anda bu yeni ırklara genetik dayanıklı çeşitler piyasada mevcut olup, yine orobanş, hem yabancı otları, hem de orobanşı kontrol eden ve GDO olmayan IMI herbisitlerine dayanıklı hibritlerin yer aldığı Clearfield teknolojisiyle kontrol edilmektedir (Kaya 2015).

Ayçiçeğinin ülkemizdeki diğer önemli problemi daha önce tohum ilaçlamasıyla kontrol edilebilen ayçiçeği mildiyösü (köse hastalığı) olup, buna gerek ülkemizde, gerekse dünyada ortaya çıkan bir çok ırkına karşı genetik dayanıklılık geliştirilmiş ve halihazırda kullanılan çeşitlere aktarılmıştır (Jocic et al. 2015). Ancak ülkemizde ayçiçeği mildiyösünün tohum ilaçlamasıyla kontrol edilemeyen yeni ırklarına karşı, daha yeni genler veya gen kombinasyonları içeren yeni çeşitlerin tercihi yüksek verim için mutlak gereklidir. Mildiyö genelde erken ekimlerde, ayçiçeği tohumlarının toprak altında on günden fazla kaldığında ortaya çıkmakta olup, özellikle dayanıklı olarak bilinen ancak Pl6 genine sahip çeşitlerde mildiyö görülebilmektedir. Bu nedenle üreticilerimizin mildiyöye asgari Pl8 geni ve üzeri dayanıklılık geni içeren çeşitleri ekmesi gerekir.

Ayçiçeğinde verimi önemli ölçüde sınırlayan diğer önemli bir etmen de, özellikle geniş yapraklı yabancı otlardır. Şu anda Clearfield teknolojisiyle çıkış sonrası uygulanan IMI herbisitleriyle (Imzamox 40g/lt terkipli) bu otlar başarıyla kontrol edilebilmektedir. Ancak sadece genetik dayanıklı çeşitlerde ekim öncesi uygulanan trifluarin terkipli herbisitlerin yasaklanmasıyla, dekara çok ucuz herbisit uygulaması sunan bu alanda alternatif bir herbisit kalmamıştır. Hem IMI, hem de şu an ayçiçeğinde ruhsatlı genelde çıkış öncesi

uygulanan herbisitlerin maliyetleri de 10 TL/da civarında olup, bu da ayçiçeği üreticisine önceki uygulamalara göre ilave bir maliyet getirmektedir. Ayçiçeğinde şu anda çeşit problemi olmayıp, şu anda piyasada ayçiçeğinde üretiminde en önemli problemleri olan orobanşa ve mildiyöye dayanıklı, hem linoleik, hem de yüksek oleik tipte IMI ve orobanşa genetik dayanıklı çeşitler mevcuttur. Günümüzde ayçiçeği tohumluk sektöründe ülkemizde birçok uluslararası firmanın çeşitleri piyasada fazlaca satılsa da, son yıllarda yerli kamu ve özel şirketlere ait çeşitlerin sayısı da giderek artmaktadır.

Ayçiçeğinde son yıllarda oluşan fiyatlar, artan girdi fiyatları nedeniyle, çiftçileri tatmin etmemekte ve beklentileri karşılamamaktadır. Rotasyondaki rakip ürün buğdayın fiyatı son yıllarda yüksek gerçekleştiğinden, yine bu yıl ve önceki yıllarda Trakya Bölgesinde yaşanan kuraklık nedeniyle verim düşük olmasına rağmen, en büyük ayçiçeği üreticileri Ukrayna ve Rusya da son yıllarda rekor üretimler alınmıştır. Artan ithalat ve düşük dünya fiyatları, iç piyasada fiyat beklentisinin düşüklüğü, petrol fiyatlarının düşük seyretmesi nedeniyle azalan biyodizel talebi, dünyada giderek artan palmiye ve soya üretimi ve yazın yetiştirildiğinden sezonsal kuraklıkların etkisi, ayçiçeği üretiminin ülkemizde daha fazla gelişmesini sınırlayan en önemli etmenlerdir.

Ülkemizde Yağlık Ayçiçeğinin Gelecekteki Yönü

Ülkemizde ve dünyada çok moda olan ve kullanımı giderek artan biyodizel ve biyoetanol kullanımı son yıllarda petrol fiyatlarının düşmesiyle önemini yitirmiştir. Bu iki ürün üretiminde yoğun olarak kullanılan yağlı tohumlar da daha stratejik bir ürün konumundaydı. Ancak bugün geldiğimiz nokta da ise, dünyada ve ülkemizde artan nüfus açısından tüm gıdalar ön plana çıktığından, gerek ülkemizde, gerekse dünyanın birçok ülkesinde, son yıllarda gıda fiyatları büyük oranda artmıştır. Bu nedenle, bugün üreticilerimizin ektiği buğday ve mısır da, başta ayçiçeği olmak üzere diğer yağlı tohumlar gibi stratejik bir ürün haline gelmiştir. Şu and 78 milyonluk bir Türkiye ve 35 milyon turisti de dikkate alırsak, gıda açısından tüm ürünlerde ancak ihtiyacımızı karşılar hale gelmiş durumdayız. Bu nedenle ülkemiz için özellikle de başta ayçiçeği olmak üzere tüm yağlı tohumlarda iyi bir üretim planlaması ihtiyacı, bugünlerde ve yakın gelecekte daha elzem olarak hissedilecektir.

Ülkemizdeki yağlı tohum üretimi en fazla ayçiçeğinde artsa da, ithalatımız artan döviz kuruna da bağlı olarak 2014 yılında 4.2 milyar dolara ulaşarak rekor kırmıştır. Ancak bu ithalatının bir kısmı ihraç amaçlı ithalat olup, esas ihraç noktalarımız olan kuzey Afrika ülkeleri ve Ortadoğu ülkelerindeki tüm krizlere rağmen margarin ve rafine yağ olarak ihracatımızın son yıllarda 1 milyar doların üzerine çıkması, son derece sevindirici bir durumdur. Ham yağ ve tane olarak ithal ettiğimiz ayçiçeğinin ülkemizdeki modern tesislerde işlenerek ihraç edilmesi, ülke ekonomisi açısından arzuladığımız ve kazançlı bir durumdur. Ancak buğday ve mısır fiyatlarının son yıllarda yüksek seyretmesi ayçiçeğinde ülkesel üretiminin daha fazla artmayacağına açık bir göstergesi olup, bu nedenle bugün şu ürün, bu ürün ekilmesinden ziyade, verimliliğimizi acilen arttıracak ve birim alanda daha fazla ürün elde edilecek yolları bulmak için başta ıslahçılar olmak üzere, tüm tarımcılara büyük görevler düşmektedir.

Ülkemizdeki mevcut bitkisel yağ açığını kapatmak amacıyla, yağlı tohumlar devletçe destekleme kapsamındadır. Son yıllarda ayçiçeğine 2001 yılında devletçe 7.5 krş/kg olarak başlayan destekleme primi, 2006 yılında 20 krş/kg ve 2014 yılında ise 30 krş/kg olarak verilmektedir (Semerci ve ark. 2012). Bunun yanında 2015 yılında, yağlı tohumlarda dekar başına 7.9 TL olarak mazot ve 8.25 TL gübre desteği verilmektedir. Ayrıca çiftçiler sözleşmeli üretim yaparlarsa yine ilave 15 TL dekar başına destek verilmektedir. Ancak tüm bu desteklemelere rağmen, ayçiçeği üretimlerinin yeterince artmaması tamamen dünya fiyatları ve rotasyondaki rakip fiyatların yüksekliğiyle alakalı olup, bu tür oluşumlar devlet desteklemelerinin sona ermesine olmaması, bilakis artan oranda devam ettirilmesi gerekir. Ayrıca 28067 sayılı EPDK tebliği çerçevesinde benzin ve motorindeki biyodizel ve YAME harmanlaması için gerekli ayçiçeği, kolza ve aspir üretimi ve ekim alanlarını iki kat arttırmayı gerektirmektedir.

Ancak bu tebliğ bugüne kadar uygulanmamış olup, petrol fiyatlarının oldukça düşük seyrettiği bugünün şartlarında, uygulanması da pek mümkün görünmemektedir. Ancak bu devlet desteklemelerinin, daha etkili olması ve artan yağ açığını daha da azaltmak için, tamamen oleik tip ayçiçeği üretimine verilmesi mutlak gereklidir. Çünkü kızartmaya daha uygun, sağlıklı bir yağ olan ve zeytinyağı kalitesindeki

Çizelge 2. Son beş yıl ülkemizde illere göre ayçiçeği ekim alanı, üretim ve verim değerleri
 Table 2. Sunflower growth area, production and yield in Turkey for last 5 years

İller	2010			2011			2012			2013			2014		
	EA	ÜRT	V	EA	ÜRT	V	EA	ÜRT	V	EA	ÜRT	V	EA	ÜRT	V
Tekirdağ	1.365.073	259.562	190	1.292.900	253.471	196	1.008.908	177.837	176	925.469	211.671	229	1.132.689	260.753	230
Edirne	1.153.124	332.894	289	1.120.561	240.417	215	896.054	176.862	197	775.385	175.857	227	903.930	258.568	290
Kırklareli	775.759	139.407	180	737.233	130.889	178	454.116	103.314	228	593.194	146.682	247	641.145	165.206	258
onya	234.032	46.764	200	334.216	98.938	296	595.227	210.792	354	671.695	262.930	391	594.846	263.581	443
Adana	376.675	78.739	209	399.351	103.860	260	399.613	108.220	271	345.087	100.677	292	349.345	89.565	256
Çorum	59.156	15.400	260	108.425	24.916	230	147.464	41.861	284	204.466	46.974	230	223.468	37.429	167
Tokat	55.050	13.775	250	90.973	25.132	276	102.023	28.241	277	177.694	47.096	265	164.041	33.740	206
Çanakkale	198.892	51.121	257	188.934	36.578	194	175.631	43.614	248	131.839	32.554	247	155.910	37.837	243
İstanbul	203.500	46.362	228	184.213	43.551	236	147.341	29.240	198	120.542	23.705	197	151.721	34.424	227
Aksaray	106.545	26.338	247	129.888	35.538	274	107.336	30.535	284	150.398	53.381	357	145.853	49.820	342
Amasya	47.456	10.194	215	61.620	16.276	264	73.078	22.471	307	120.452	35.446	294	140.088	39.780	298
Balıkesir	190.943	31.468	165	190.543	31.618	166	170.385	32.936	193	129.721	27.837	215	128.457	26.483	206
Samsun	78.839	18.475	234	120.112	33.948	283	104.864	37.659	359	115.649	33.018	286	118.576	27.652	233
Bursa	131.220	17.323	132	125.889	19.064	151	103.681	20.711	200	80.885	20.282	252	94.005	22.471	240
Eskişehir	91.170	17.940	197	75.796	16.035	212	82.605	29.502	357	107.018	37.684	352	88.789	29.380	331
Ankara	50.773	6.256	123	45.136	6.016	133	54.36	11.649	212	63.217	13.011	206	66.476	10.400	179
Karaman	1.500	110	73	7.609	648	85	57.374	18.360	320	63.592	19.312	304	65.027	18.178	280
Osmaniye	28.164	8.329	296	26.800	7.167	267	34.768	10.241	295	31.568	7.860	249	38.988	9.533	245
Kırşehir	17.149	2.33	136	17.871	3.226	182	21.580	5.457	253	38.173	7.949	208	29.824	5.116	172
Afyon	52.981	7.423	140	46.463	5.783	124	38.309	5.241	137	32.122	5.827	181	29.283	5.239	179
Sakarya	27.550	3.572	130	27.786	4.304	155	30.133	7.511	249	28.901	7.109	246	27.633	5.861	212
Mersin	21.917	4.605	210	14.808	3.662	247	11.690	2.872	246	16.500	4.125	250	22.980	5.727	249
Hatay	1.056	163	154	966	167	173	11.979	2.906	243	25.158	5.555	221	19.769	4.733	239
Şanlıurfa	29.850	5.061	170	13.666	1.798	132	10.667	2.431	228	20.763	5.116	246	19.762	4.411	227
Muş	4.700	687	146	11.270	1.326	118	24.191	5.511	228	29.589	6.566	222	19.527	3.288	168
Türkiye	5.514.000	1.170.000	212	5.560.000	1.170.000	210	5.046.160	1.200.000	238	5.202.600	1.380.000	265	5.524.651	1.480.000	269

bir yağ sunan, ABD, Fransa ve Arjantin gibi ülkelerinde çok yaygın kullanılan oleik tip ayçiçeği üretimine ülkemizin tamamen bir an önce geçmesi elzemdir. Bu şekilde hem tüketiciler daha kaliteli ve sağlıklı bir yağ kullanacak, hem de kıyartmada daha az yağ tüketerek ülkemiz ithalatının azalmasına katkı sağlayacaktır (Kaya ve ark. 2007). Şu anda ülkemizde her üç tipte de yüksek verim ve kalite özelliklerine sahip oleik çeşitler mevcuttur. Bu nedenle, ülkemizde oleik tip üretimine başlamak için gerekli altyapı hazır olup, ivedi bir desteklemeyle ülkemizde tüm ekim alanlarında kısa sürede bir geçiş sağlanabilir. Margarin vb bitkisel yağ üretimi için linoleik tip ihtiyacı zaten ithalatla sağlanmaya devam edeceğinden, ülkemiz bitkisel yağ sektöründe bit etkilenme de olmayacaktır.

Ayçiçeğinde şu anda hem IMI herbisitlerine, hem de orobanşa ve mildiyö hastalığına genetik dayanıklı çeşitler piyasada yer almaya başlamıştır. Gelecekte tüm hibritler bu özelliklerde olacak olup, çünkü bu üç özelliğe sahip çeşitlerde üretici tarlasındaki mevcut yabancı otlara göre seçme imkanı sağlamaktadır. Ayrıca bunlar mildiyöye dayanıklı olduğundan çiftçilerin ayçiçeğini daha erken ekme imkanı da mümkün olmaktadır. Gelecekte orobanşa ve mildiyö de ortaya çıkabilecek yeni ırklara dayanıklılık sağlamak için, mutlaka bu yeni dayanıklılık genlerinin gen piramidi şeklinde bu yeni çeşitlere ilave edilmesi mutlak gereklidir.

Sonuç

Ayçiçeğinde çeşit probleminin olmayışı, az iş gücü ihtiyacı, her bölgede kolayca yetiştiğinden üreticilerin ayçiçeği tarımını öğrenerek alışkanlık kazanması nedeniyle ülkemizde ayçiçeği üretiminin istenilen oranda kısa sürede arttırabilme potansiyelini ortaya koymaktadır. Ayrıca potansiyel olarak yeni ekim alanlarının yer alacağı İç Anadolu ve Geçit bölgelerinde genelde sulu tarımının yapılması nedeniyle ayçiçeğinin çevresel faktörlerden daha az etkilenecek olması da önemli bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Ancak ülkemizdeki bitkisel yağ açığını kısa sürede azaltmak için mutlaka kıyartmalık için çok uygun ve kaliteli, oleik asidi yüksek çeşitlerin bir an önce üretimde yer alması son derece önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Jocic S., Miladinovic D., Kaya Y., 2015. Breeding and Genetics of Sunflower. N. Dunford, E. M. Force (Ed) Sunflower: Chemistry, Production, Processing, and Utilization. 710 sayfa. AOCS American Oil Chemistry Society, 1-26.
- Kaya Y., Evcı G., Kaya V., Kaya M., 2007. Oleik Tip Ayçiçeği Tarımı ve Gelecekteki Yönü. 1. Ulusal Yağlı Tohumlu Bitkiler ve Biyodizel Sempozyumu, 28-31 Mayıs, Samsun, 134-140.
- Kaya Y., 2013. Ayçiçeği: Türkiye'nin en önemli yağ bitkisi. TÜRKTOB Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi, 2(7): 20-23.
- Kaya Y., 2014. Current Situation of Sunflower Broomrape Around the World. Proc. of 3rd International Symposium on Broomrape (*Orobanche* spp.) in Sunflower. 3-6 June, Cordoba, Spain, 9-18.
- Kaya Y., 2015. Herbicide resistance breeding in sunflower, current situation and future directions. Journal of Academy of Science of Moldova, 2(326): 101-106.
- Kaya Y., Balalic I., Miklic V., 2015. Eastern Europe Perspectives on Sunflower Production and Processing. (Eds. Dunford N, Force EM) Sunflower: Chemistry, Production, Processing, and Utilization. 710 sayfa. American Oil Chemistry Society (AOCS), 575-638.
- Semerci A, Kaya Y, Sahin I, Çitak N, 2011. Evaluation of the changes in the cost factors of sunflower produced in thrace on the basis of the provinces in the research field and of the sizes of enterprise. Helia, 34(54): 147-158.
- Semerci A., Kaya Y., Şahin İ., Çitak N., 2012. Türkiye'de yağlı tohumlar üretiminde uygulanan destekleme politikalarının ayçiçeği ekim alanları ve üretici refahı üzerine etkisi. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 26(2): 55-62.